

Professoriliitto – ammattiyhdistys vai työnantajan käsikassara?

■ Matti Seppälä

Ammattiyhdistys on työntekijöiden asioita ajava järjestäytynyt työntekijöiden yhteenliittymä, joka on riippumaton vastapooli työnantajalle. Ammattijärjestöltä työntekijä voi hakea apua ja tukea silloin, kun hänen asiansa on ristiriidassa työnantajan kanssa.

Miten nuo yleiset periaatteet ja määreet sopivat Professoriliittoon? Olen useamman kerran todennut, että Professoriliitto ei ota kantaa, jos on kysymys kahden professorin välille syntyneestä konfliktista. Esimerkiksi virantäytöissä Professoriliitto ei ole katsonut voivansa puuttua selkeisiin syrjintätapauksiin. Todelliset ammattiyhdistykset ajavat väärinkäytöstilanteissa jäsentensä oikeuksia jopa hakusaartoa käyttäen.

Ehdotukseeni, että Professoriliitto kouluttaisi jäsenkuntansa täyttämään professorin virkoja ja julkistaisi hyväksyttävät periaatteet virantäytöissä noudatettaviksi, liiton hallitus vastasi (*Tieteentekijä* 5/1990) muun muassa ”ettei se voi järjestönä puuttua yksittäisten professorinvirkojen täyttämiseen. Erityisesti liitto ei voi ottaa kantaa siihen, onko professorin viran täyttö ollut asianmukainen”. Kysymys ei siis ollut yksittäisen tapauksen käsittelystä vaan yleisistä hyväksyttävistä toimintaohjeista.

Tutkijankoulutuslisiä jaettaessa tuli esille, että Professoriliiton osatot tekivät niistä suositukset rehtoreille, ja silloin liiton jäsenyys oli tärkeämpi kriteeri kuin tuloksellinen toiminta. Niinpä lisän sai hallintoprofessori, jolla ei ollut tutkimustoimintaa eikä oppilaita, ja lisäksi hänet oli vapautettu opetuksesta.

Yliopistoissa siirryttiin uuteen henkilökohtaisiin ansioihin ja tuloksellisuuteen (?) perustuvaan palkkajärjestelmään (UPJ). Tästä oli seurauksena, että laitosten johtajat ryhtyivät arvioimaan muiden professorien toimintaa. Jos arviot olivat ristiriidassa dokumentoitujen näyttöjen kanssa ja professori koki tulleen väärin kohdelluksi,

hänen ei kannattanut hakea apua tai tukea Professoriliitosta arvion oikaisemiseksi.

Professoriliiton johtoelimet on miehitetty esimiesasemassa olevilla professoreilla, jotka eivät astu toisten esimiesten varpaille. Koska esimiehet, laitosjohtajat, dekaanit ja rehtorit ovat työnantajien edustajia, heidän ei tule kuulua professorien ammattiyhdistykseen. Nykyisellään Professoriliitto on sekasikiö, joka ei aja, eikä voi ajaa, riviprofessorin asiaa.

Liitto on kerännyt jäsenmaksuilla huomattavan varallisuuden, jota ei pystytä käyttämään esimerkiksi työtaistelussa, koska mitään työtaistelua ei synny, niin kauan kun työnantajien edustajat ovat päättämässä asiasta.

Olen seurannut tilanteen kehittymistä Professoriliitossa yli 25 vuoden ajan ja todennut, että professorien palkat ovat jääneet auttamatta jälkeen esimerkiksi kansanedustajien palkkakehityksestä. Professorikunnan aktiivisuus ammattiyhdistyksessä on surkea. Tästä osoituksena on esimerkiksi se, että liiton yleiskokoukseen eivät vaivaudu edes kaikki hallituksen jäsenet. Kokouksiin on osallistunut vain 20–35 jäsentä, vaikka jo hallituksessa on varajäsenineen 15 henkilöä.

Edunvalvonnan sijaan Professoriliitto puuhastelee toisarvoisten seikkojen kanssa, kuten toimittamalla *Professorimatrikkeliä*. Toimintasuunnitelmaan vuosittain kirjattu tutkimusvuosi-järjestelmä jää jatkuvasti vain hurskaaksi toiveeksi. Jäsenmaksua vastaan saa Suomen kalleimman (?) kalenterin ja *Tiede*-lehden, jonka tilausmaksun voisi muutenkin vähentää verotuksessa.

Professorit eivät ole enää valtion virkamiehiä vaan työsopimussuhteessa. Tämänkin liitto hyväksyi näkemättä, millaisia ristiriitatilanteita esimiesvaltaisuus tulee aiheuttamaan yliopistoissa ja liitossa. Tarvitsemme todellisen ammattiyhdistyksen ajamaan professorien asioi-

ta, Professoriliitto on siihen nykykokoonpanossa kykenemätön. Osoituksena tästä tarpeesta on aivan uutena piirteenä kuvaan astunut professorien pelko työpaikkansa puolesta. Tämä pelko estää professoreita ilmaisemasta mielipiteitään julkisesti. Professorin voi erottaa hyvin yksinkertaisesti johtajan päätöksellä ja maksamalla kuuden kuukauden palkan, elleivät kannanotot miellytä esimiestä. Tämä on todella huolestuttavaa ajatellen tieteen, opetuksen ja mielipiteen vapautta. Olisi todella tarpeen kohentaa Professoriliiton toimintatapoja ja puhdistaa jäsenkunta esimiehistä, jos liitto aikoo todella puolustaa riviprofessorien asioita ja ryhtyä ratkomaan työ-

suhdeongelmia. Jos liitto pitää edelleen päätöksenään jäsenmaksujen keräämistä, rivijäsenten on aika vetää suoraviivaiset johtopäätöksensä jäsenyydestä.

Kyse on ennen kaikkea tieteentekijöiden itsenäisyydestä ja itsemääräämisoikeudesta, jota liiton tulisi puolustaa myös työnantajien mieltä vastaan. Tämä on tullut nyt erityisen tärkeäksi asiaksi, kun ollaan työsopimussuhteessa, joka tarkoittaa myös sopimuspalkkaisuutta ja henkilökohtaisia tulosneuvotteluja.

Kirjoittaja on luonnonmaantieteen professori (emeritus) ja entinen Professoriliiton jäsen.